

Az erdélyi magyarság társadalmi szervezete*

1.

Amikor a kisebbséggé lett nemzet az állami élet minden intézményéből kiszorul, s így elveszti közös életére gyakorolt *hatalmi* befolyását - természetes, hogy egyre több figyelmet fordít az előbb elhanyagolt társadalmi alakulatok felé, abban a reményben, hogy *egyesülés* útján elégítheti ki azokat a szellemi, társadalmi és gazdasági szükségleteit, melyeket az állami intézmények útján egyáltalán nincs, vagy csak eltorzított formában van módja kielégíteni.

Számos példa szól arról, hogy ezen a úton nemcsak a kisebbségek juthatnak el alapvető szervezeti kérdéseik megoldásához, hanem a többségi nemzeti politikának is könnyű módja nyílik a kisebbségek szerves beillesztésére az állam közéletébe - a nemzeti dogma alaki megsértése nélkül.

Így Lettorszáiban a német kisebbség szervezkedésének alapját a társadalmi egyesülések szövetsége adta. Ez a szövetség az átalakulás pillanatában a szervezkedés legegyszerűbb módja volt. Szervezetten működő erőket fogott össze, s ezek átcsoportosítása, új feladatok elé állítása nyilvánvalóan kisebb feladatot jelentett - tisztán szervezkedési szempontból is -, mint egészen új nemzeti szervezet kiépítése. Viszont a lett állam irányítói felismerték azt az előnyt, melyet ez a megoldás kínál: az elvi harcok meddő kiélezése helyett a felmerülő kérdések gyakorlati megoldását. Elismerték tehát ezt a szövetséget a német kisebbség nemzeti képviselőjének egyszerűen azzal, hogy a megoldásra váró kérdésekről tárgyaltak megbízottaival, s utóbb olyan kérdések megoldásával is megbízták, melyek egyebütt állami feladatoknak szoktak számítani. Lettorszáiban törvény szerint nincs kultúraautonómia. A kormány azonban egyszerűen a hivatott társadalmi alakulatok javaslatai alapján dönt mindazokban a kérdésekben, melyek a német kisebbség kultúraautonómiájának hatáskörébe tartozhatnának. Ezen a módon a kérdések felesleges baj nélkül megoldottak. Az idő múlásával pedig a közhangulat észrevétlenül megéri arra, hogy a kisebbségi önkormányzat végül közjogi alakot ölthessen.

Azok az államok azonban, melyek a nemzeti kizárólagosság dogmáját teszik létük alapjává, ezt a természetes folyamatot nemhogy elősegítenék, hanem említett tételük valószínűtlenségének és bizonytalanságának tudatában mindent megtesznek annak megakadályozására. Elősegíteniük ezt a folyamatot - az ésszerűség parancsára - azért kellene, mert a társadalmi szervezetek rendszerével hidalhatnak át a legkönnyebben és a legészrevétlenebbül azt a mély szakadékot, mely a nemzeti kizárólagosság elméleti tétele és a nemzeti kisebbségek létének egészen gyakorlati valósága között megvan. Ezzel szemben az az út, melyet a valóságban ezek az államok szinte kivétel nélkül követnek, éppen ellenkezőleg csak arra jó, hogy ezt a szakadékot nemcsak mélyítse, hanem a politikai ellentétek hangján hirdesse és mutassa.

Románia ez idő szerint nem képez kivételt e szabály alól. A nemzeti kizárólagosság elve itt feltétlenül uralkodik a közélet terén: a törvényhozás munkájától a mindennapi kereskedelmi formákkal szemben támasztott követelésekig.

Természetes következmény tehát, hogy a nemzeti kisebbségek minden társadalmi egyesülési törekvését gyanakvás fogadja, és hatósági nehézségek akasztják meg fejlődésének útjában.

Ez jut kifejezésre már magában abban a törvényben is, mely 1924. február 2-án lépett a régi magyar egyesületi törvénynek a helyébe.

2.

A törvényt a jogi személyiségről szóló törvénynek nevezik. S bár sokszor hangzott el hivatalos helyről is - például a Romániai Magyar Népliga-egyesület esetében - az a kijelentés, hogy jogi személyiség nélkül is működhetik egyesület, s jogi személyiségre csak annak van szüksége, amelyik vagyont akar gyűjteni - a tényleges helyzet az,

hogy más egyesületi törvény vagy csak erre vonatkozó törvényes gyakorlat Erdélyben nincs.

Ez a jogi személyiségről szóló törvény pedig a nagy francia forradalom s a 48-as magyar szabadságharc egyik alapvető vívmányát, a *szabad egyesülés* jogát egyszerűen megszünteti nemcsak tényleg, hanem nyíltan forma szerint is, amikor az egyesület törvényessége felett határozó bíróság döntését az illetékes minisztérium véleményétől teszi a gyakorlatban függővé. A szóban forgó törvény 89. Szakasza ugyanis kimondja, hogy az illetékes minisztérium véleménye az egyesület törvényessége vagy esetleg csupán kívánatossága dolgában *kötelezi* a bíróságot. (Hogy ez egyszermind a bírói függetlenség elvén is csorbát ejt, az nem tartozik a most tárgyalt kérdéshez.)

Ez a szakasz nyilvánvalóvá teszi, hogy a kisebbségi egyesületek működésének lehetősége s általában az egyesületi élet fejlődése teljesen a mindenkori kormányok befolyásolhatatlan szeszélyének van kiszolgáltatva. Addig is azonban, amíg a megtagadáshoz eljutnak az alapítók, súlyos nehézségeket kell legyőzniük. Az első: a megalakuláshoz szükséges gyűlés engedélyének megszerzése. A második: az egész eljárásnak a drágasága, mely azzal kezdődik, hogy az alakuló gyűlésen közjegyzőnek kell Erdélyben jelen lennie, s az alapító okmányokat közjegyzői okirat formájában kell a bírósághoz betérjeszteni, az egész eljárás pedig bonyolultsága miatt ügyvédi segítség nélkül aligha folytatható le.

Az erdélyi magyar egyesületi életet tehát ezeknek a nehézségeknek a szemüvegén át kell néznünk, ha az alább összefoglalt s részletesen is közölt adatokat helyes világításban akarjuk látni.

Ezek az adatok az erdélyi magyar társadalmi szervezettség három ágazatára vonatkoznak: 1. Az olvasó- és társaskörökre, 2. A dalegyesületekre, 3. A nőegyesületekre.

I. Az olvasó- és társaskörök

Erdélyben és a csatolt részekben adatgyűjtésünk, mely 1929. év december hó 31-ével tekinthető lezártnak, összesen 195 olyan egyesületet talált, mely önálló társas célzatú egyesülésnek tekinthető.

Nem vettük ennél a fejezetnél tekintetbe a különböző hitbuzgalmi egyesületeket (Oltáregyletek, Bibliakörök, Dávid Ferenc egyesületek stb.). Hasonlóképpen a gazdaköröket sem, melyeket a gazdasági szervezkedés fejezeténél évkönyvünk jövő évi táblázatában kívánunk tárgyalni.

Csak azokat az egyesületeket vettük számba, melyek az elmúlt tíz év alatt valamelyes életjelt adtak magukról: újságot, folyóiratot járattak; rendeztek valamit, amiről a sajtó hírt adott; hatóságokhoz kérelmet nyújtottak be elismertetésük iránt, vagy a jogi személyiségüket sikerült elnyerniük. Azon az alapon, hogy hol működtek ily természetű egyesületek 1918-ban ezeken a területeken, azért nem indulhattunk el, mert számos kérésünkre és közbenjárásunkra sem sikerült erre vonatkozólag adatokat kapnunk.

E 195 olvasó- és társaskör közül 106 egyesületnek sikerült az adatait megszerezni: 17 megszűnt, 72 pedig sokszori kérdéseinkre és sürgetéseinkre sem adott választ.

A szóban forgó 195 egyesület közül csupán 14 alakult meg 1919 óta. Hogy a régiek közül hány magyar társaskör szűnt meg, vagy vált egyszerűen románná, azt az 1918-as állapot ismeretének hiányában nem állapíthattuk meg. Kétségtelen, hogy legalább annyi, mint amennyi megmaradt.

A 106 olvasó- és társaskör, melyeknek részletes adatai rendelkezésünkre állanak, a következő képet mutatják:

Ezeknek az egyesületeknek 1929. évben taglétszámuk 15 927 tag volt.

Kölcsönkönyvtárat tartott fenn 75 egyesület.

A 106 egyesület 243 napilapot, 173 hetilapot és 245 folyóiratot járattott.

Átlagosan esik egy egyesületre 153 tag, 2 napilap, 2 hetilap és 2 folyóirat.

(...)¹

II. A Dalegyesületek

Erdélyben és a részeken ez idő szerint mintegy 160 magyar dalegyesület működik.

Ezek közül 150 egyesületet a Romániai Magyar Dalosszövetség foglal egységbe össze.

A Dalosszövetség székhelye Kolozsvár. Elnöke: dr. Inczedy-Joksman Ödön; főtitkára: Tárca Bertalan.

A Dalosszövetség megalakulásának pillanatától kezdve a legnagyobb tevékenységet fejt ki. Három országos versenyt rendezett: 1923. szeptember 6-8. Kolozsvárt 23 dalárdával, 1925. szeptember 3-7. Marosvásárhelyt 33 dalárdával és 1928. augusztus 4-6. Segesvárt 43 dalárdával.

Kerületi versenyeket rendezett ugyanez idő alatt Nagykárolyban, Tordán (1922), Szatmáron, Désen (1924)².

Rendezett azonkívül két karmesteri tanfolyamot 1927. és 1929. július havában Kolozsvárt.

Alábbi közvetlen adatgyűjtésünk 130 dalegyesületre vonatkozik, melyek közül 7 nem tagja a Dalosszövetségnek.

Az adatok összesítése a következő képet mutatja:

A 130 egyesületnek létszáma volt:

1919-ben 1002 tag
1920-ban 1404 tag
1921-ben 1724 tag
1922-ben 2423 tag
1923-ban 2535 tag
1924-ben 2905 tag
1925-ben 3867 tag
1926-ban 4555 tag
1927-ben 5271 tag
1928-ban 6597 tag
1929-ben 6365 tag

Az egyesületek nyilvános szerepléséről - versenyeken való részvételek, önálló hangversenyek, egyéb előadások stb. - az alábbi adatok számolnak be:

A 130 egyesület nyilvános szerepléseinek száma volt:

1919-ben 20
1920-ban 178
1921-ben 211
1922-ben 299
1923-ban 347
1924-ben 458
1925-ben 576
1926-ban 729
1927-ben 888
1928-ban 1163
1929-ben 743

A 130 egyesület közül könyvtára volt 45 egyesületnek, összesen 10 922 könyvvel, illetőleg zeneművel. (...)³

III. Erdélyi magyar nőmozgalom

I.

Az erdélyi magyar nők egyesületi élete az államjogi helyzet változása következtében rendkívül megnőtt jelentőségében. Míg a múltban csaknem kizárólag a helyi karitatív feladatok megoldására szorítkozott, addig a kisebbségi helyzetben az erdélyi magyar nők együttes munkája számos életbevágó nemzeti probléma megoldásánál

döntő szerephez jutott. Egyfelől ez a jelenség, másfelől pedig az a körülmény, hogy a nőmozgalom politikai és társadalmi téren világszerte döntő eredményeket ért el, magyarázza azt az egyre fokozódó jelentőséget, melyet az erdélyi magyar nők mozgalma közéletünkben elfoglal.

II.

Az erdélyi magyar nők társadalmi és közéleti tevékenységének összefogása 1925. október havában történt meg a "*Romániai Magyar Kisebbségi Nők Központi Titkárságának*" megalapításával. Alkalmat erre az a nőkongresszus adott melyet Cantacuzino Alexandrin, a Román Nők Nemzeti Tanácsának elnöke 1925. október 25-én rendezett Bukarestben. Erre a kongresszusra az erdélyi magyar nőegyesületek is meghívást kaptak. Gróf Bethlen Györgyné, Kovács Dezsőné és Farkas Anna a többségi kezdeményezés alkalmát felhasználták a szétszórtan munkálkodó magyar nőegyesületek közös szervezetének megalakítására. Munkájuk eredményeképpen 75 erdélyi magyar nőegyesület képviseltette magát az említett bukaresti kongresszuson, mely egyébként a sérelmek orvoslása tárgyában a hozzáfűzött reményeket nem váltotta valóra. Ezzel a kongresszussal kapcsolatban azonban a megjelent magyar kiküldöttek még Bukarestben jegyzőkönyvileg megalapították a Magyar Nők Központi Titkárságát az erdélyi magyar nőegyesületek érintkezésének és együttműködésének fenntartására és kiépítésére. A Központi Titkárság haladéktalanul hozzáfogott az első megmozdulásba részt nem vett nőegyesületek tulajdonképpeni megszervezéséhez közös társadalmi munkára, s eddigi négyéves működésével elérte azt, hogy egyfelől összesen 107 nőegyesület csatlakozott a közös munka programjához, másfelől, hogy a hitvallásos alapon álló országosan kiépített női szervezeteket ú. m. a katolikus *Szociális Misszió Országos Szervezetét*, a *Református Nőszövetséget* és az *Unitárius Nők Szövetségét* hasonlóképpen sikerült az intézményes együttműködés részére megnyerni. Ez a munka nyilvánosság elé az *Erdélyi Magyar Nők és Jótékony Egyesületek Első Kongresszusán* lépett, mely a Központi Titkárság rendezésében 1928. november 10-12-én folyt le Kolozsvárt.

III. A Romániai Magyar Kisebbségi Nők Központi Titkársága

A) A titkárság célja és szervezete

A Központi Titkárság célját báró Huszár Pálné 1925-be még a bukaresti alakuló értekezleten a következőképpen jelölte meg: "*Minden a nőt és gyermeket, valamint jótékonyági intézményeket érintő kérdést figyelemmel kísérni. A sérelmek orvoslását szorgalmazni és mindennemű javítást a nő- és gyermekvédelem terén előmozdítani. Ezenkívül a Román Nők Nemzeti Tanácsával, valamint kisebbségi női szervezetek központjaival az állandó kapcsolatot fenntartani*".

Ezt a célt a Központi Titkárság nem egyesületi formában szolgálja, hanem mint a magyar nőegyesületek közös adminisztratív szerve, mely a magyar nők egyetemét érdeklő kérdések minél jobb közös megoldásán munkálkodik.

A Központi Titkárság ügyeit a központi vezetőbizottság és a *nagy-intézőbizottság* irányítja. A központi vezetőség a következő tagokból áll: báró Huszár Pálné, gróf Bethlen Györgyné, Dr. Mikó Lőrinczné, báró Mannsberg Margit, Kovács Dezsőné, özv. Mélik Jeromosné, báró Zeyk Irma, dr. Sulyok Istvánné, Velits Zoltánné, Pálffy Lászlóné. Továbbá: Gróf Bethlen Mária, Justh Jánosné, Balla Györgyné, dr. Fon Antalné, Vass Anna, Schwartz Antalné, valamint a megyei és városi Helyi Központok Vezető-megbízottai. A nagy Intézőbizottság tagjai még a fentiekén kívül valamennyi csatlakozott egyesület elnöke és az egyénileg csatlakozottak fő-csoportvezetői.

A Központi Titkárság székhelye *Kolozsvár*. Irodája *Farkas u. 8. szám* alatt működik.

Kitűzött célján a Központi Titkárság működésének első négy esztendeje alatt az alábbi mozgalmakkal és kezdeményezésekkel tevékenykedett:

1. A különböző jótékony egyesületek érdekében eljár az illetékes hatóságoknál.
2. A kolozsvári Női Ipariskola magyar szekciója érdekében mozgalmat indított.
3. Az Anya- és Csecsemővédő-Egylettel kapcsolatosan egészségügyi előadásokat rendezett.
4. 1927. év nyarán beteg és szegény városi gyermekek részére nyaraltatást rendezett, ezt 1928. és 1929. év nyarán megismételte. 1930-ban megvásárolta Beresztelkén a báró Bánffy Zoltán-féle kastélyt, és ebben állandó gyermek-nyaralótelepet rendezett be.

5. Kívívta a magyar anyanyelvű bábatanfolyamok létesítését.
6. Részt vett állandóan a leánykereskedelem elleni küzdelemben, és ezzel kapcsolatosan a vasúti missziók működésében.
7. A magyarnyelvű oktatás ügyét mind az óvodákban, mind a különböző fokú iskolákban szorgalmazta.
8. Az erdélyi nők magánjogai érdekében síkra szállott.
9. Hathatós propagandát fejtett ki a népviselet és népi munkák felújítása, illetve megtartása érdekében.
10. Megrendezte az első országos magyar női-kongresszust.
11. Az 1929-ben megadott női szavazati jog gyakorlása érdekében a magyar nők körében kitűnő sikerrel nagyarányú mozgalmat indított.
12. Lányok részére gazdasági szaktanfolyamot rendezett az Erdélyi Gazdasági Egylet és Méhész-Egylet keretében.
13. A magyar falu számára kultúrelőadások programját állította össze, ilyen előadásokat elkészített és kinyomtatott, s azokat az érdeklődők rendelkezésére bocsátotta.
14. Jótékony célú gyermekelőadásokat rendezett.
15. Kiállítások rendezésében vett részt.
16. A női jogok terén hathatós felvilágosító és buzdító munkát végzett.
17. A református leánylíceumi szertár bevezetésére hathatós gyűjtést rendezett.
18. A magyar jótékony nőegyesületek működéséről évenként statisztikai felvételt készített.

B) A Központi Titkársághoz csatlakozott nőegyesületek névsora.

A Romániai Magyar Kisebbségi Nők Központi Titkárságához a következő magyar nőegyesületek, illetve községenkénti csoportok csatlakoztak³:

1. Árapatak, Ref. Nőszövetség.
2. Abásfalva, Unitárius Nők Szövetsége.
3. Alsóbódogfalva, Unitárius Nők Szövetsége.
4. Alvinc, Alvinci Magyar Nőegylet.
5. Arad, Anya- és Csecsemővédő Szövetség.
6. Arad, Anyavédő Egyesület
7. Arad, Fehérkereszt Gyermekvédő Egylet.
8. Arad, Tüdővész ellen küzdő Egyl.
9. Arad, Polgári Jótékony Nőegyl.
10. Arad, Az aradi ág. ev. egyház női gyámintézete.
11. Árkos, Unitárius Nők Szövets.
12. Bácsfalva, Evang. Női Gyámint.

13. Barót, Baróti csatlakozott csoport.
14. Beszterce, Magyar Jótékony Nôegylet.
15. Bethlen, Bethleni csatlakozott csoport.
16. Brassó, Brassói Magyar Evang. Jótékony Nôegylet.
17. Brassó, Ref. Nôszövetség.
18. Brassó, Unitárius Nôk Szövetsége.
19. Csombord, Csombordi csatlakozott csoport.
20. Dés, Dési csatlakozott csoport.
21. Dicsôszentmárton, Ref. Nôszövetség.
22. Dicsôszentmárton, Unitárius Nôk Szövetsége.
23. Datk, Unitárius Nôk Szövetsége.
24. Erzsébetváros, Erzsébetvárosi Római Katolikus Jótékony Nôegylet.
25. Erzsébetváros, Erzsébetvárosi Örmény Katolikus Jótékony Nôegylet.
26. Felsôrákos, Unitárius Nôk Szövetsége.
27. Firtosmartonos, Unitárius Nôk Szövetsége.
28. Fogaras, Unitárius Nôk Szövetsége.
29. Fogaras, Ref. Bornemissza Anna Nôegylet.
30. Gyulafehérvár, Prot. Nôegylet.
31. Gyulafehérvár, Ref. Egyház Jótékony Nôegylete.
32. Homoródalmás, Unitárius Nôk Szövetsége.
33. Homoródjánosfalva, Unitárius Nôk Szövetsége.
34. Homorókeményfalva, Unitárius Nôk Szövetsége.
35. Homoródszentpál, Unitárius Nôk Szövetsége.
36. Homoródszentpéter, Unitárius Nôk Szövetsége.
37. Homoródújfalú, Unitárius Nôk Szövetsége.
38. Hosszúfalú, Hétfalusi Nôegylet.
39. Karácsonyfalva, Unitárius Nôk Szövetsége.
40. Kézdivásárhely, Erzsébet Árvaleány Nevelô Intézet
41. Kézdivásárhely, Jótékony Nôegylet.
42. Kiskede, Unitárius Nôk Szövetsége.
43. Kolozsvár, Anya- és Csecsemôvédô Szövetség.

44. Kolozsvár, Árvaleány Nevelőotthon.
45. Kolozsvár, Házbérsegélyező Filléregylet.
46. Kolozsvár, Jótékony Nőegylet.
47. Kolozsvár, Kolozsvári Magyar Lutheránus Nőegylet.
48. Kolozsvár, Unitárius Nők Szövetsége.
49. Kolozsvár, Erdélyi Református Egyházkerület Nőszövetsége.
50. Koronka, Koronkai Magyar Református Nők Szövetsége.
51. Lippa, Lippa-Radnai Katolikus Nőegylet.
52. Lókod, Unitárius Nők Szövetsége.
53. Lugos, Lugosi Jótékony Nőegylet.
54. Magyarigen, Magyarigeni csatlakozott csoport.
55. Marosújvár, Marosújvári csatlakozott csoport.
56. Marosvásárhely, Bethlen Kata Egylet.
57. Marosvásárhely, Klotild Árvaház.
58. Marosvásárhely, Jótékony Nőegylet.
59. Marosvásárhely, Unitárius Nők Szövetsége.
60. Marosvásárhely, Református Nőszövetség.
61. Nagyajta, Unitárius Nők Szövetsége.
62. Nagyenyed, Református Nőszövetség v. Protestáns Nőegylet.
63. Nagyvárad, Biharmegyei és Nagyvárad Római Katolikus Nőegylet.
64. Nagyvárad, Protestáns Jótékonyági Egyesület.
65. Nagyvárad, Lutheránus Nőegylet.
66. Nagyvárad, Gyermekbaráti Egyesület.
67. Nyárádgálfalva, Unitárius Nők Szövetsége.
68. Nyárádszentmárton, Unitárius Nők Szövetsége.
69. Nyomát, Unitárius Nők Szövetsége.
70. Oklánd, Unitárius Nők Szövetsége.
71. Olasztelek, Református Nőszövetség.
72. Olthévíz, Unitárius Nők Szövetsége.
73. Petrozsény, Unitárius Nők Szövetsége.

74. Recsenyéd, Unitárius Nők Szövetsége.
75. Sárd, Unitárius Nők Szövetsége.
76. Segesvár, Unitárius Nők Szövetsége.
77. Sepsiköröspatak, Unitárius Nők Szövetsége.
78. Sepsiszentgyörgy, Jótékony Nőegylet.
79. Szabéd, Unitárius Nők Szövetsége.
80. Szászváros, Szászvárosi Református Nők Szövetsége.
81. Szatmár, Szatmári Jótékony Nőegylet.
82. Szatmár, Lorántffy Zsuzsanna Egyesület.
83. Szatmár, Jótékony Nő- és Leányegylet.
84. Székelymuzsna, Unitárius Nők Szövetsége.
85. Székelykál, Unitárius Nők Szövetsége.
86. Székelykeresztúr, Jótékony Egyesület.
87. Székelykeresztúr, Jótékony Polgári Társaskör.
88. Székelykeresztúr, Unitárius Nők Szövetsége.
89. Székelykeresztúr, Református Nők Szövetsége.
90. Székelyudvarhely, Unitárius Nők Szövetsége.
91. Székelyudvarhely, Jótékonyági Nőegylet.
92. Tarcsfalva, Unitárius Nők Szövetsége.
93. Tasnád, Református Nőszövetség.
94. Temesvár, Temesvári Magyar Nőegylet.
95. Temesvár, Református Nőegylet.
96. Temesvár, Evangélikus Nőegylet.
97. Torda, Erzsébet Jótékonyági Nőegylet.
98. Torda, Árvagondozó Nőegylet.
99. Torda, Unitárius Nők Szövetsége.
100. Türkös, Türkösi Evangélikus Jótékony Egyesület.
101. Újszékely, Unitárius Nők Szövetsége.
102. Vadad, Unitárius Nők Szövetsége.
103. Vadasd, Református Nőegylet.
104. Vargyas, Vargyasi Magyar Nőszövetség.

105. Városfalva, Unitárius Nők Szövetsége.

106. Vizakna, Vizaknai Református Nőegylet.

107. Zilah, Jótékony Nőegylet.

IV. A katolikus nőmozgalom

Az erdélyi magyar katolikus nők társadalmi és vallási közös munkájának két szervezete van. Az egyik a hivatásos alapon működő *Szociális Testvérek Társasága*, a másik a megszervezett *Katolikus Nőszövetség*.

A) A Szociális Testvérek Társasága

Katolikus vallásos női alakulat, melynek tagjai hivatásos alapon a lélekmentés és a modern szociális munka terén dolgoznak, főleg a család, a gyermek s a nő védelme szempontjából.

A Szociális Testvérek belső életükben a szerzetesek életmódját követik, s a három evangéliumi tanács megtartására magánfogadalmat tesznek.

Románia területén 1921-ben alakult meg Temesváron. Jelenlegi központja Kolozsvárt van.

A szociális munkában a Társaság elsősorban általános érdekű katolikus mozgalmaknak, másodsorban intézményeknek és egyesületeknek ad hivatásos és képzett munkaerőket.

Romániában 1921-től a katolikus szociális női munka szolgálatában álltak a tagok: női és ifjúsági egyesületeket alakítottak, és azokat irányították, míg 1926-ban valamennyi katolikus női, hitbuzgalmi, szociális és ifjúsági egyesületek a *Katolikus Nőszövetség*be tömörítettek. Ezenkívül intézményeket vezetnek: Románia területén egy Aggok Otthonát, egy árvaházat, egy úrinők-otthonát és egy cselédotthont. 8 tagja a társaságnak mint hitoktató és egyházközségi munkás dolgozik.

A Társaság anyagi szükségleteit vállalatok fenntartásával szerzi meg. Ilyen vállalatai ez idő szerint Kolozsvárt a Központi Szálló bérlete, Temesvárt az egyházi műipar vállalata. Tagjainak jelenlegi száma: 55.

Mivel a Szociális Testvérek Társasága - szabályzata értelmében - munkásokat ad a társadalomnak, tehát csak szolgálni kíván, azért saját neve alatt sem intézményeket, sem mozgalmakat nem vezet, hanem szociális munkáját a Katolikus Nőszövetség végzi.

B) A Katolikus Nőszövetség

Célja e területen a katolikus nőmozgalom egységes irányítása. Alakult 1926. augusztus 1-én Aradon, az Erdély területén működő Oltáregyesületek, Kongregációk, szociális és karitatív munkát végző nőegyesületek és szervezetek 600 képviselőjével.

A szövetségben résztvevő egyesületek négy szakosztály-csoportot alakítanak: 1. *hitéleti szakosztály*, 2. *szociális szakosztály*, 3. *ifjúsági szakosztály*. Nincs még kiépítve a negyedik szakosztály, mely kenyérkereső nőket és gyári munkásnőket lesz hivatva szervezni.

a) Hitéleti szakosztály

Az erdélyi Oltáregyesületek női tagjaiból és a női Mária Kongregációkból alakult. Hitéleti feladatok megoldásán dolgozik.

b) Szociális szakosztály

Az Erdély területén 1916 óta működő Szociális Misszió Országos szervezetének 32 helyi csoportjából s a hozzácsatlakozott Nőegyesületekből alakult ki. Tagjainak jelenlegi száma: 3746.

Helyi szervezetei által az egyes helységek anyagi és erkölcsi szociális szükségleteinek a megoldásán dolgozik. Központja által pedig az erdélyi általános szociális bajok orvoslására akciót indít be.

A szegénységélyezés terén a Szakosztály eddig évente átlag 1 200 000 lej pénzüsszeg és természetbeni értékkel dolgozott, melyet a helyi szervezetek saját munkájukkal, részben gazdasági vállalatokkal teremtenek elő.

A Szakosztály a felekezeti iskolák segélyezése körül fejtett ki értékes munkát. 1930-ban például 252 000 lejjel segélyezte az iskolákat.

Munkáscsaládok gyermekei számára évente nyaraltatási akciót rendez, átlag 30 gyermekkel.

Családvédelmi szempontból Erdély egyik súlyos szociális nyomorának, a bábakérdésnek megoldásán dolgozik. Intelligens és katolikus világnézeti alapon dolgozó bábákat akar adni falvainknak.

A Szakosztály programjába vette a leánykereskedelem elleni küzdelmet. E téren preventív munkát végez azáltal, hogy a falu leányait egyesületbe tömöríti. Jelenleg 26 egyesületben dolgozik. A városba özönlés megakadályozására a leányokat saját falujukban törekszik keresethez juttatni. Csipkeverő-tanfolyamot állított be Székelyszentkirályon, és dolgozik a régi csíki szöttek megmentésén. Hogy a népipar és a népművészet értékeinek piacot teremtsen, Kolozsvárott és Sepsiszentgyörgyön nagyszabású népművészeti kiállítást rendezett.

A faluból eltávozott leányok erkölcsi védelmére a szakosztály a vasúti missziót állította be, mely eddig Temesvárt és Brassóban működik. A bukaresti vasúti misszió beállítására ügyében most folytat tárgyalásokat. A vasúti missziókkal kapcsolatban két átmeneti cselédotthont tart fenn. Az otthonok elhelyező irodával kapcsolatosak.

A züllésnek indult fiatalok megmentése érdekében a központi rendőrséggel több városban kapcsolatot tart fenn, s a városi hatóság segítségével egy leányotthon felállításán dolgozik.

Mivel falvaink erkölcsi és kulturális nevelése érdekében az egyház legnagyobb segítője a tanítószolgálat, azért a szakosztály megindította a katolikus tanítónők szervezését. Lelki elmélyítésükre és szociális nevelésükre évente zárt lelkigyakorlatot és szociális kurzust rendez.

A Szakosztály kiadja "A Nap" című nőmozgalmi folyóiratot, mely egyedülálló női szociális lap Románia területén.

A társadalmi munkára a Szakosztály évente megtartott szociális kurzusokkal neveli tagjait.

c) Ifjúsági szakosztály

A szakosztályt a Leányklubok Országos Szövetsége alkotja, melynek keretében ezideig 32 leányklub működik. Összesen 1120 taggal. A leányklubmozgalom célja az egyéni önnevelésre segítés az iskolai nevelés pótlásául és a társadalmi munkára való nevelés. Ezt a célt a mozgalom azáltal akarja elérni, hogy egyes csoportoknak a központ által irányított rendszeres önképző programot ad. Az önnevelő munka vezető motívumai: a lelki elmélyítés, általános emberi műveltség közvetítése, a kimondottan női tehetségek fejlesztése s a szociális érzék felkeltése.

Önképző előadásokat az egyes csoportoknak részben helyi, részben központi előadók nyújtják.

A Szakosztály évente ifjúsági vezetők képzésére kurzusokat rendez. A kurzusok előadásai versennyel kapcsolatosak. Ezeknek a versenyeknek célja a tehetségek kiváltása, másrészt s legfőképpen ránevelni az ifjúságot arra, hogy tudjon és merjen meggyőződésének szabatos kifejezést adni.

V. A Református Nőszövetség

A) A Református Nőszövetség megalakulása, célja, szervezete

Református, vallásos alakulat, melynek tagjai a társadalmi osztályok különböző rétegeiből tevődnek össze.

Romániai területén 1927. november 18-án alakult meg Kolozsvárott.

Célja: *a hitélet öntudatosá tétele és jótékony szeretetmunka.*

Szervezete: női és ifjúsági egyesületei vannak, melynek keretén belül különböző bizottságok működnek és pedig 1. szegényügyi, 2. iskolaügyi, 3. kórházi, 4. templomi bizottság stb.

Anyagi szükségleteit gyűjtésekből, tagdíjakból és adományokból, ünnepélyek és előadások jövedelméből fedezi.

Az erdélyi református egyhá zkerületi Nôszövetség vezetôsege: *Elnök: Dr. Makkai Sándorné. Jegyzôk: dr. Ujvárossy Miklósné, Kónya Gyuláné. Titkár: Székely Jánosné. Ellenôrok: gr. Bethlen Lászlóné, dr. Gyárfás Pálné. Pénztáros: dr. Szöllôsy Jánosné.*

A kerületi nôszövetség kebelében 20 egyházmegyei nôszövetség mûködik, melyekhez kb. 444 egyházközségi nôszövetség tartozik, összesen mintegy 12 000 taggal.

B) A Református Nôszövetség munkaköre

A hitélet fejlesztése érdekében Bibliaköröket szervez, és előadások keretében buzdítja híveit a vallásos élet elmélyítésére.

Szegényeket, iskolákat, tanulókat segélyez; betegeket látogat; aggmenházat, napközi otthont, árvaházat, üdülohelyet létesít.

C) A leánykörök munkája

A leánykörök elnöke: *Báró Kemény Anna.*

Célja: *elsôsorban a hitélet intenzív ápolása. Bibliakörök szervezése. Önképzôkörök keretén belül a kultúrnevelés.*

VI. Az Unitárius Nôk Szövetsége

A) A Nôszövetség megalakulása, célja és szervezete

Az Unitárius Nôk Szövetsége a Dávid Ferenc Egylet egyik szerve. Kettôs irányú munkásságot folytat. 1. *A fômunka a Szövetség helyén, a Dávid Ferenc Egylet körében vagy azzal karöltve történik. 2. Másik része levelezés útján a külföldi unitárius nôk szövetségével és az illetô egyházközségből eltávozottakkal.*

Az Unitárius Nôk Szövetsége 1910. augusztus 20-án alakult. 1917. évig megszakítás nélkül mûködött. 1917-1922 között szünetelt. 1922. június 15-én újjáalakult. A szövetség tagja a szabadgondolkozó asszonyok nemzetközi szövetségének.

Célja: *a kölcsönös buzdítás, segítés és együttmûködés, hogy minden nô a maga vallási, erkölcsi, családi, társadalmi és nemzeti kötelességét híven és jótékonyan teljesítse.*

A Nôszövetség szervezete: elnöksége és választmányi tagjai irányítják a szövetség munkáit a tagok közremûködésével.

Díszelnöke: *Ferencz Józsefné.* Elnöke: *dr. Boros Györgyné.* Ügyvezetô alelnökök: *Csifó Salamonné, dr. Mikó Lôrincné, Fangh Erzsébet.* Fôtitkár: *Ürmösy Károlyné.* Titkár: *özv. Csathó Pálné.* Pénztáros: *László Gyuláné.* A vezetôséghez tartoznak még a választmányi tagok, szám szerint 36-an. A központi szervezetnek 120 tagja van. Minden unitárius egyházközség mellett e célok szolgálatában helyi nôszövetségek állanak az országos szervezet fiókjaiként, szám szerint 42.

A Nôszövetség anyagi szükségleteit teaestélyek jövedelméből, kézimunkák sorsolásából és tudományos előadásokon résztvevôk tetszés szerinti adományaiból fedezi.

B) A Nôszövetség mûködése

1. Az Unitárius Leányotthont bútorral rendezte be. A szükséges pénzüsszegeket önkéntes adományok útján szerezte meg. 1929-ben a régi felszereléseket ugyancsak adományok útján újakkal cserélte fel.

2. Betegeket állandó segélyben részesít.

3. 5 árva és szegény sorsú gyermeket neveltetett a Leányotthonban, 1 árvát féldíjjal az árvaházban tartott.

4. a) Elemi iskolai szegény tanulókat tanszerrel látott el, karácsonykor ruha és cipó kiosztásával segített ezek

nyomorán.

b) Az iskoláiban bevezette a tej-tízórát.

c) Középiskolai tanulókat rendkívüli segélyben részesített.

5. Ismerkedési teastélyeket rendezett.

6. A népviselet és a háziipar ügyét felkarolta. Ebből a célból propaganda-előadást rendezett 30 toroczkói lakossal, festői népviseletben.

7. Tudományos előadásokat rendezett.

8. Hetenként kézimunka-délutánokat tartott műsorral egybekötve.

9. Szolgálóleányok számára megalakította a "Vadrózsa Kört", melynek keretében vasár- és ünnepnapokon a szolgálóleányokat valláserkölcsi és művelődési oktatásban részesítik.

VII. A magyar lutheránus nőmozgalom

Az egyes egyházközségekben működő magyar evangélikus leány és nőegyletek ez ideig Nőszövetségbe nem tömörültek. Előkészítés és megszervezés alatt áll a magyar lutheránus Központi Nőszövetség kiépítése helyi tagozatokkal és egységes munkatervvel.

“* Forrás: *Erdélyi Magyar Évkönyv 1918–1929*. Szerkesztette Sulyok István és Fritz László. 118–159.

Jegyzetek

1 Az egyesületek táblázatos felsorolása és legfontosabb adataik bemutatása.

2 Adatgyűjtésünk lezárása után a Dalosszövetség 1930. január 4-6-án megrendezte Kolozsvárt az I. országos diák-dalosversenyt, melyen 7 intézet vett részt, Szilágysomlyón és Tordán pedig 1930 szeptemberében nagyszerű kerületi versenyeket rendezett.

3 Az egyesületek táblázatos felsorolása és a legfontosabb adataik bemutatása.

- [Somai József: Rendszert teremteni a civil szférában](#)
- [Bereczki Kinga: Hozzászólás Somai József Rendszert teremteni a civil szférában című írásához](#)
- [Bodó Barna: Civil önépítkezés](#)
- [Farkas Éva: Civilek együtt](#)
- [Farkas Miklós: Az érdekegyeztetés, érdekérvényesítési szolidaritás és partnerségi kapcsolatok kialakításának jelentősége a civil szerveződésben](#)
- [Dr. Fleisz János: Hozzászólás](#)
- [Kósa András László: A romániai magyar civil szféra természetrajzához](#)
- [Kötő József: A civil társadalom erői felszabadításának egy lehetséges útja](#)
- [Lőrincz Zsuzsanna: Hozzászólás Somai József vitaindító írásához](#)
- [Szenkovics Dezső: A civil szervezetek helye és szerepe a társadalomban](#)
- [Sebestyén István: A nonprofit szektor érdekképviseletének megoldása](#)
- [Bárdi Nándor: Önszerveződés és önreflexió a két világháború közötti magyar kisebbségtörténetben](#)
- [A Népies Irodalmi Társaság Politikai Osztályának tájékoztatója a romániai magyarság megszervezéséről és a népkisebbség helyzetének tanulmányozásáról \(1924\)](#)
- [Jancsó Benedek feljegyzése az erdélyi kulturális és társadalmi akciókról \(1926\)](#)
- [Sulyok István tervezete az EMKE átalakítására \(1926\)](#)
- [Sulyok István tervezete magyar kultúr hivatal felállítására \(1927\)](#)
- [Sulyok István: Az erdélyi magyarság társadalmi szervezete](#)
- [Sulyok István: A magyar könyv Erdélyben](#)
- [Kovács György: Gyalogszerrel a Székelyföldön](#)
- [Constantin Iordachi: A nemzet újrarajzolt határai: A magyar "státustörvény" és Románia kettős](#)

állampolgárságra vonatkozó politikája a Moldovai Köztársaságban

- Juan J. Linz: Nemzetépítés és államépítés
- Charles Taylor: Nacionalizmus és modernitás
- Sorbán Angella - Nagy Kata: Beszélgetések a státustörvényről Erdélyben
- Veress Emőd: Végrehajtás és döntéshozás viszonya a helyi közigazgatásban. Miért beteg Romániában a helyi közigazgatás?
- Szász Alpár Zoltán: A demokrácia modelljei Romániában: a valóság számokban kifejezve
- Nagy Csongor István: A romániai kisebbségi jog 1945 és 1989 közötti történetének tendenciái, különös tekintettel a romániai magyarság történetére (2.)

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék